

ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ УПРАВЛІНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ

Постановка проблеми. З 2005 року Україна стала повноправним членом Болонського процесу і прийняла норми та стандарти європейського простору вищої освіти. Провідною цінністю, основним артефактом європейської освіти є компетентність випускника університету. Мова йде про компетентність освітнього рівня "бакалавр (bachelor)" і "магістр (magister)", мова йде про компетентності професійні, соціальні та життєві, ті, про які йдеться в доповіді Ж. Делора: вчитися жити; вчитися жити разом; вчитися навчатися; вчитися творити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначальними чинниками професійної компетентності майбутніх управлінців освітою, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень "магістр управління", дослідники визначають особистісні риси людини, які в проєкції нашого дослідження отримали назву "професійно важливі якості" (ПВЯ). Проблема ПВЯ управлінців освітою знайшла відображення в працях Є. Павлютенкова, О. Булинїна, Л. Уманського, А. Клімова, Є. Хрикова, А. Журавльова, Л. Карамушки, М. Поташника, Д. Дзвінчука, Н. Коломінського, Л. Даниленко, В. Толочка, П. Друкера, Ф. Тейлора, Д. Максвелла, М. Вудкока.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних підходів щодо проєктування професійно важливих управлінських якостей майбутніх магістрів-управлінців засобами та ресурсами синергетичного підходу.

Виклад основного матеріалу. Професія керівника освіти вимагає знань у декількох галузях знань: психології, філософії, соціології, біології, антропології, економіці, культурології. Розвиток освіти на сучасному етапі потребує підготовки менеджерів, здатних витримати іспит на професіоналізм, переключитися на іншу суміжну професію [5].

Цікавими видаються погляди О. В. Кострикіна в його дисертації "Професійно важливі якості керівника як чинник ефективності управлінської діяльності" (2010).

Разом із тим, аналіз реальної управлінської практики засвідчує досить невисокий рівень кваліфікації та компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Практично відсутня інституція підготовки резерву керівників освіти. І, як результат, частина керівників здійснюють управління на інтуїтивному рівні (реактивне управління).

Компетентний керівник – вимога часу. За дослідженнями професора В. Крижка стосовно якостей свого керівника, які понад усе цінують учителі та учні результати виглядають так: справедливість, порядність та чесність – 76%; розуміння життєвих проблем, людяність, доброта – 25%; вміння організувати роботу, управлінська компетентність – 24%; вимогливість – 4%. Але при цьому спрацьовує емоційний фактор сприйняття респондентами способів сприйняття управлінського впливу на них. Практичні працівники школи, ті, на кого спрямований процес управління, неодмінно відзначають велику роль статусу їх причетності до змін, спроектованих управлінням.

Завданням нашого дослідження є аналіз класифікаційних систем (вітчизняних та зарубіжних) ПВЯ керівників освітніх установ, дослідження засадничих основ визначення цих характеристик та створення авторської оптимальної з точки зору компетентнісного та системного підходів структурної моделі професійно важливих якостей майбутнього магістра з управління.

Аналіз основних класифікацій систем, груп, комплексів ПВЯ управління (М. Вудкок / Д. Френсіс Л. І. Уманський Т. Пітерс / Р. Уотермен Д. Максвелл) засвідчує, що 85% цих якостей, обраних нами класифікаційних систем мають риси схожості. Це не дивно, так як в основу будь-якої класифікації закладаються підходи практично однієї й тієї ж методології (структура особистості, направленість особистості, цінності, цілі, місія тощо).

Таблиця 1

Аналіз основних класифікацій систем, груп, комплексів ПВЯ управління

М. Вудкок / Д. Френсіс	Л. І. Уманський	Т. Пітерс / Р. Уотермен	Д. Максвелл
Вміння навчати та розвивати підлеглих	Практичність розуму	Орієнтація на досягнення успіху	Позитивна установка
Розумні особисті цінності	Товариськість	Бути завжди орієнтованим на споживача	Харизма
Чіткі особисті цілі	Активність	Вірність своїй справі	Відданість справі
Спрямування на постійний особистий ріст	Ініціативність	Продуктивність	Ініціативність
Навички вирішувати проблеми	Наполегливість	Зв'язок з життям	Вміння вирішувати проблеми
Винахідливість та здатність до інновацій	Самостійність	Самостійність та винахідливість	Мужність
Висока здатність впливати на оточуючих	Працездатність	Простота структури, раціональний штат управління	Проникливість
Знання сучасних управлінських підходів	Вимогливість	Свобода та вимогливість одночасно	Сфокусованість
Здатність керувати.	Організованість		Самодисципліна
Здатність управляти собою	Самовладання		Щирість
Здатність формувати та розвивати ефективні робочі групи	Психологічний такт		Вміння слухати
	Суспільна енергійність		Пристрасть
	Спостережливість		Характер
	Критичність		Компетентність
			Взаємовідносини
		Відповідальність	
		Впевненість	
		Вміння спілкуватися	
		Готовність служити іншим	
		Здібність до навчання	
		Перспективне бачення	

У системі освіти є декілька вимірів синергії: синергія "суспільство-школа"; синергія "ЗОШ – вища освіта"; синергія "вчитель-учень".

Ми робимо спробу щодо визначення валентності окремих ПВЯ стосовно етапів розвитку системи, якою управляють (педагогічний колектив, школа як інституція...).

Для цього ми за допомогою наших респондентів визначили дванадцять найбільш важливих ПВЯ серед яких: емпатійність; креативність; професійність; відповідальність; здатність до ризику; впевненість; володіння баченням (перспективне бачення); комунікативність; висока працездатність; уміння триматися; здатність до рефлексії (відповідальність); аналітичність; націленість на удачу.

Також у числі якостей суб'єкта управління можна назвати його активність, здатність до цілеспрямованої діяльності, до саморегуляції, самодетермінації [1].

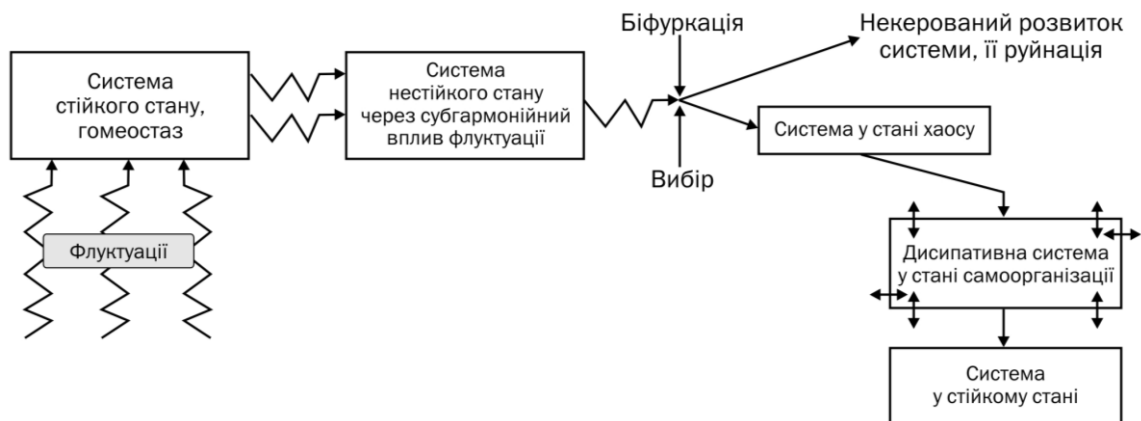

Рис. Етапи розвитку системи

У своєму дослідженні ми використали системний і синергетичний методологічні підходи та метод екстраполяції характеристик професійно важливих якостей майбутніх управлінців освіти. Синергетичний підхід припускає, що ментальна й управлінська реальність є нелінійною і складною системою. За К. Майнцером, синергетичний підхід до вивчення складних управлінських систем породжує нові наслідки: він дає шанс запобігти хаосу в складному нелінійному світі і використати креативні методи. Синергетичне управління і менеджмент – найсильніша зброя ХХІ століття, яка може творити і руйнувати.

Проектування розвитку - це створення проекту системи ПВЯ, предметом якого є розвиток системи управління, в ньому закладено механізм та етапи розвитку (еволюції) даної системи до "кінцевого стану", що відображають ступінь вирішення проектних завдань; реалізація проекту – це етап розвитку системи, в якій здійснюється управління через виразність ПВЯ.

У відповідності до теорії систем та сталого розвитку апіорі не існує ідеальних стабільних систем. Кожна система перебуває під впливом зовнішніх чинників (законодавче поле, галузеві стандарти та вимоги, наукові рекомендації, інструкції та службові приписи) і внутрішньо притаманних їй протиріч, які до певної межі забезпечують структурну єдність (специфіка людських ресурсів, статусні позиції, специфіка галузі, стиль управління, традиції...). Отже, кожна система прагне до змін.

Управління освітою ми розглядаємо з точки зору системного та синергетичного підходів із точки зору експлуатації "набору" професійно важливих якостей керівника.

У відповідності до логіки розвитку синергетичного циклу управління освітніми системами ми визначимо пріоритети чи ієрархію окремих груп ПВЯ на кожному етапі цього циклу.

Пріоритети окремих груп ПВЯ на кожному етапі циклу

Етапи	ПВЯ
Система стійкого стану (гомеостаз).(Стійка рівновага системи в динаміці взаємодії із середовищем)	Професійність. Впевненість. Перспективне бачення. Націленість на удачу
Система у флуктуаційному стані. (Флуктуації – випадкові відхилення фізичних величин від їхніх середніх значень; відбуваються у будь-яких величин, залежних від випадкових чинників)	Здатність до ризику. Висока працездатність. Вміння Триматися. Аналітичність. Креативність
Біфуркація. (Критичний стан системи, при якому система стає нестійкою щодо флуктуацій і виникає невизначеність: чи стане стан системи хаотичним або вона перейде на новий, більш диференційований і високий рівень впорядкованості)	Володіння баченням (Перспективне бачення). Аналітичність
Некерований розвиток системи та її руйнація. (Порушення, руйнування нормальної структури системи)	Професійність. Здатність до ризику. Впевненість. Висока працездатність. Вміння триматися. Націленість на удачу
Система у стані хаосу. (Чутливість до вихідних (граничних умов))	Націленість на удачу. Здатність до рефлексії. Відповідальність. Висока працездатність. Вміння триматися. Комунікативність. Емпатійність
Дисипативна система у стані самоорганізації. (Відкрита нелінійна система, яка є далекою від стану рівноваги. Внаслідок самоорганізації у таких системах можуть виникати стійкі структури, які існують за умови постійної дисипації, тобто втрати системою енергії)	Впевненість. Володіння баченням (Перспективне бачення). Аналітичність. Професійність
Система у стійкому стані. (Новий рівень системи. Під стійкістю системи зазвичай розуміють властивість системи повертатися до початкового стану після припинення дії зовнішнього збурення)	Професійність. Впевненість. Перспективне бачення. Націленість на удачу

Аналіз найбільш типових систем класифікації ПВЯ засвідчує, що, не дивлячись на їхню зовнішню розмаїтість, 80% з них володіють рисами схожості і можуть бути зведеними до загального коефіцієнту. Ми виокремили такі основні якості: емпатійність; креативність; професійність; відповідальність; здатність до ризику; впевненість; володіння баченням (перспективне бачення); комунікативність; висока працездатність; вміння триматися; здатність до рефлексії (відповідальність); аналітичність.

Одним із головних завдань управління процесами, що відбуваються в освітніх закладах, є упередження інформаційної ентропії. В даному випадку "ентропія" – це міра інформаційної невизначеності ситуації. Це той випадок, коли керівнику доводиться приймати рішення за відсутності достатньої інформації про суть того, що відбувається. На

думку І. Пригожина та І. Стенгерс, ентропія – не просто невпинне зісковзування системи до стану, позбавленого будь-якої організації. За певних умов ентропія стає прародителькою порядку. При нерівноважних умовах ентропія може виробляти не деградацію, а порядок, організацію та в кінцевому рахунку життя [6].

Висновки. Аналіз професійно важливих якостей керівника навчального закладу дає можливість, використовуючи різні класифікаційні підходи до ПВЯ, проектувати ситуацію стану управлінської системи, за якої конкретний, науково-обґрунтований відбір ПВЯ набирає рис оптимальності. Використання синергетичного підходу засвідчує, що оптимальний виважений (науково, ірраціонально...) набір ПВЯ відповідно до управління складними освітніми системами, до яких відноситься і загальноосвітня школа дозволяє мінімізувати суб'єктивні ризики та успішно виконати місію школи.

Перспективи подальших досліджень. Наші подальші дослідження будуть спрямовані на більш детальне увиразнення професійно важливих якостей керівника освітнього закладу за допомогою SMART критеріїв.

Список використаних джерел

1. Кострикін О. В. Професійно важливі якості керівника як чинник ефективності управлінської діяльності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03 / **О. В. Кострикін**; Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2010. – 20 с.
2. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч. посіб. / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.
3. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті. – К. : Освіта України, 2005. – 256 с.
4. Максвелл Дж. 21 обов'язкова якість лідера / **Джон Максвелл**. – Мінськ : ПОПУРРИ, 2004. – 119 с.
5. Сільвестрова Н. І. Підготовка менеджерів в альтернативній школі / **Н. І. Сільвестрова**. – Запоріжжя, 1999. – 160 с.
6. Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / **И. Стенгерс, И. Пригожин**. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.

Кошелев П. А.

Проектування професійно важливих управлінських якостей у майбутніх магістрів

Використано метод аналізу класифікаційних систем професійно важливих якостей керівників навчальних закладів, синергетичний підхід для характеристики окремих управлінських ситуацій із метою проектування оптимального підбору ПВК для їх вирішення. Проектування оптимального підбору ПВК керівників здійснено в рамках класифікаційних систем менеджменту в освіті.

Ключові слова: професійно важливі якості, система, проектування розвитку, ентропія, синергетичний підхід, системи менеджменту, класифікаційні системи.

Кошелев П. А.

Проектирование профессионально важных управленческих качеств у будущих магистров

Используется метод анализа классификационных систем профессионально важных качеств руководителей учебных заведений, синергетический подход для характеристики отдельных управленческих ситуаций с целью проектирования оптимального подбора ПВК для их решения. Проектирование оптимального подбора ПВК руководителей осуществляется в рамках классификационных систем менеджмента в образовании.

Ключевые слова: профессионально важные качества, система, проектирование развития, энтропия, синергетический подход, системы менеджмента, классификационные системы.

P. Koshelev

Designing of Professionally Important Management Qualities of Future Masters

The paper shows the use of the analysis method of the classification systems of the school managers` professionally important qualities. Synergetic approach is used for the characterization of individual management situations in order to design an optimal selection of PIQ for solution of this situations. Designing of an optimal selection of PIQ of school managers is being made according to the classification systems of management in education.

Key words: professionally important qualities, system, design of development, entropy, synergistic approach, management systems, classification systems.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2012 р.